

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך ג, תשי"ב-תשי"ג

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

לזכר חבר יקר

עם פטירתו של פרופ' משה דוד קאסוטו, שהבאנו
אותו למנוחת עולמים ביום ד', כ' בכסליו תשי"ב, אבד
לכולנו, למשפחת השכולה, לקהל מעריציו ואוהביו המרובים

ולמוסדות המדע והתרבות, שהמנוח השתתף בהם במסירות
עילאית עד יומו האחרון, אדם יקר, חוקר בעל מעוף וכישרון
ומורה דגול ונערץ, אשר היעדרו יורגש ימים רבים בכל מקום
אשר תורת ישראל ומדע ישראל ישכנו שם. נתייתמנו, גם
באוניברסיטה העברית, שהוא היה אחד המורים החשובים
בה ביותר והורה באותו מקצוע, שהוא ציפור נפשה של
היהדות. בכתבי הקודש; בוועד הלשון העברית, שהמנוח
השתתף בו כחבר פעיל בוועדות המדעיות ובוועד המרכזי
המנהל את פעולות המוסד וקובע את דרכיו, וכן בקבוצת
אותם החברים הראשונים, שנבחרו לאקדמיה ללשון העברית
ההולכת ומוקמת, ואשר על ייסודה הוכרו בחנוכה תשי"ט
במעמד חגיגי; במערכת האנציקלופדיה המקראית, אשר
האוניברסיטה ומוסד ביאליק של הסוכנות היהודית שותפים
בה ואשר קאסוטו היה עורכה הראשי; במפעל הוצאת
התנ"ך, שהוכנה על ידיו, ובחברות מדעיות הרבה, שהמנוח
היקר תרם תרומות חשובות בעבודתן, ושאינן לנו תמורה לו
בהן אחרי שהלך מאתנו בלא עת.

פרופ' קאסוטו ידוע לנו היום במיוחד כחוקר וכמורה
במדעי המקרא, שהורה אותם באוניברסיטה העברית בירושלים
ושפרסם במ ספרי יסוד חשובים. אבל הייתה לו פעולה רחבה
וברוכה גם במקצועות נוספים הרבה, בכל מדעי היהדות, מאז
השלים את לימודיו באוניברסיטה ובבית המדרש לרבנים
בפירנצי, אשר שם למד תורה מפי מורים גדולים; וביניהם
במיוחד פרופ' צבי פרץ חיות ז"ל, מי שהיה אח"כ רב ראשי
בקהילת ווינה, ואשר ביום קבורת תלמידו משה דוד קאסוטו

הקימו ידידיו ומעריציו, שהעלו את עצמותיו לארצנו, מצבה על קברו. פרופ' קאסוטו ז"ל אף השתתף כחבר בנשיאות באותו ועד, המטפל באיסוף כתביו של חיות ז"ל, שהיה גם הוא מורה מלהיב ומלבב והשפיע השפעה מרובה בקביעת דרכו של פרופ' קאסוטו ז"ל.

בתקופה זו של ראשית דרכו במדע עסק קאסוטו בעיקר בתולדות ישראל ובספרות ישראל שבתפוצות. בשדה רחב זה השאיר לנו המנוח פרסומים רבים יקרי ערך וביניהם גם ספר מסכם באיטלקית על ספרות ישראל, וגם בהיותו בארץ הוסיף לחקור בספרות זו, במקורות עם ישראל בימי נדודיו, ואזכיר כאן במיוחד הוצאה זו של תקנות יהודי קנדיה, שפרסם ועיבד המנוח, ביחד עם איש הרטום יבל"ח, בהוצאת "מקיצי נרדמים" בירושלים.

אל מחקר המקרא לא ניגש קאסוטו אלא שנים רבות אחרי שכבר נתפרסם שמו במדע, ולא אחת סיפר לנו על היסוסיו, שמנעו אותו מלעסוק בקודש קדשים זה שבנכסי ירושתנו. כי אין הרי המחקר המקראי של היהודי כהרי המחקר הזה בידי לא-יהודים. כתבי הקודש אינם בשבילנו ולא היו בשביל קאסוטו דבר שמחוץ לנו, שהוא יכול לחקור בו ברוח קרה של בן הנכר. בשביל החוקר היהודי התנ"ך הוא חלק מחייו, מלבו ומנפשו, והנוגע בו כנוגע בבבת עינו. ועל כן באו מחקריו במקרא אך בתקופה מאוחרת בחייו אחרי גישושים לקראת פשרה ואחר מאבק נפשי קשה, ואך כשבא קאסוטו אחרי נדודים ארוכים במדבר העמים, ואחרי שהקריב קרבנות יקרים בדרכו הקשה, אל ארץ ישראל, וכשגבר

כוחו על אדמת המולדת, באווירה הקדושה של ירושלים, התפמח והיה קאסוטו לאחד החוקרים הגדולים בשדה המקרא ופיתח לו בו שיטה חדשה משלו, שיטה שבאה בהמשך לפרשנות המסורתית הגדולה של עם ישראל וידעה לפרש את כתבי הקודש מתוך חדירה אל עצם נפשה ולא בגישה מן החוץ בלבד.

והייתה לו בשנים הברוכות האלה בעבודתו גם חווייה נוספת—התגלותה של שפה חדשה ושל ספרות קדומה חדשה, בתעודות מאוגרית, ספרות כנען הקדומה, שבאה לו למנוח כמקור נוסף המפיץ אור על המקרא והמעמיד את גדולת המקרא על רקע מדעי חדש. כתבי אוגרית שימשו לקאסוטו מעיין שופע להבנת כתבי קדשנו. כותרת עבודתו בהם הוא ספרו על „האלה ענת“, שיצא בחדשים האחרונים בהוצאת ועד הלשון העברית ומוסד ביאליק. לפני זמן לא רב הרצה קאסוטו לפנינו, כחלק מתוך עבודתו בפירוש ספר שמות, על מלאכת המשכן שבתורה ועל האור החדש המופץ גם על פרשה זו מתוך כתבי אוגרית. ובפירושו המושלם על ספר שמות, שנתפרסם אך לפני שבועות מספר, הקים פרופ' קאסוטו גם משכן כבוד לו, שהשראת רוח הקודש גועדת בו. ולא ידענו, כי סיום מלאכת המשכן הזה בשני ספריו האחרונים הוא גם סיום לכל עבודתו הברוכה בינינו בחיים.

אכן אבדה גדולה אבדה לכולנו בלכתך מאתנו, האדם האהוב, אשר אהבת אדם שפעה מלבך אל כולנו. לא נשכח אותך, אהובנו ומורנו הדגול, משה דוד קאסוטו, עליך השלום!